

YENİLEŞME DÖNEMİ TÜRK TİYATROSU VE AHMET VEFİK PAŞA

EBRU BURCU

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ / TÜRKİYE

Tiyatro tarihimizin ilk dönem eserleri bugün elimizde olmamakla beraber, bu eserlerle ve başlangıç dönemiyle ilgili bilgileri yabancı kaynaklardan öğrenebiliyoruz. Tiyatro eserleri yazıya geçirilmediği için sadece varlığına dair bilgiler aldığımız bu kaynaklar, tiyatromuzun ilk örneklerini Türklerin müslüman olmadan önceki dönemlerinde aramaktadırlar. Tiyatromuzun kaynağını çok tanrılı dönemde yapılan ayinlerde arayan görüşlerin yanında, tiyatronun bize o dönemde sıkı ilişkiler içerisinde olduğumuz Çin'den geçtiğine ya da Türklerin kendi tiyatrolarını yarattıklarına dair görüşler vardır.

Türk tiyatrosuyla ilgili olarak M.M. Nicolitch'in hazırladığı makaleye göre, Türklerin yaklaşık dört bin yıl önce, kahramanlığa dair epik karakterli iki piyesi vardır ve bu piyesler, Çinlilerle yapılan seferler dönemine ait olup, o devirde yapılmış bir savaşta kazanılan zafer anlatılmaktadır.¹ Müslümanlığın kabul edilmesiyle birlikte büyük bir kısmı ayinlerden oluşan bu seyirlik oyunlar, yaşanan değişimin etkisiyle ilerleyen dönemlerde farklı hüviyetlerde karşımıza çıkmışlardır.

Türklerin Anadolu'ya yerleşmeleriyle birlikte coğrafi konum, soy, İslam dini, imparatorluk düşüncesi ve diğer devletlerle etkileşim gibi unsurların tesiri sanat alanında da kendisini göstermiştir. Yerleşik hayata geçilmesiyle birlikte seyirlik oyunlar da halk ve saray çevresine göre farklı tarzda eserlerle gelişme göstermeye başlamıştır. "Köylü tiyatrosu geleneği", bağımsız bir kültür birimi olan köylere bağlı olup daha çok tarih öncesi bolluk törenlerinden ve canlılık inançlarından çıkmış bir tiyatro anlayışıdır.² Bu türün bir üst dalı olarak gelişen halk tiyatrosu da metinsiz olup, kukla, gölge oyunu (Karagöz), ortaoyunu, meddah, çengi, hokkabaz gibi dramatik özellikler gösteren türlere sahiptir. Halk tiyatrosuna karşılık sarayda çok farklı bir tiyatro

anlayışı oluşmamış, sarayda yetiştirilen sanatçıların görev aldığı bir halk tiyatrosu anlayışı devam etmiştir.

1875 yılının sonlarına doğru ortaoyunu sanatçıları tarafından başlatılan tulûat tiyatrosu önem kazanmıştır. Nitekim Tanzimat Dönemi Türk tiyatrosunun önemli değişiklikler yaşadığı ve modern tiyatronun temellerinin atıldığı bir dönem olmuştur. Orta oyunundaki klasik metinler bırakılmış, bazı ünlü yapıtlar bu tiyatronun yapısına uygun bir biçime getirilerek sahneye çıkartılmıştır.

Tanzimat Dönemi'nde gerek sosyal hayattaki gerekse edebî türlerdeki yenilikleri halka daha açık bir şekilde tanıtmak için tiyatro türü oldukça yaygın olarak kullanılan bir araç olmuştur. Şinasî, Namık Kemal, Recaizâde Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamid ve Ahmed Vefik Paşa gibi yazarların oyunlarıyla bu dönemde dramatik edebiyat gelişme gösterirken aynı zamanda batı tiyatrosunun ilk örnekleri verilmeye başlanmıştır. Bir geçiş dönemi olan Tanzimat'ta temaşa hayatımız bir yandan geleneksel seyirlik oyunlarımızla devam ederken bir yandan da Batı'dan çeviri ve adapte yoluyla sahnelerimize kazandırılan eserlerle Avrupaî tarzda bir Türk tiyatrosu kurulmaya çalışılıyordu.

Ahmed Vefik Paşa.
(1823-1891)

Tarihimizde pek çok alanda önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönüm noktası olan Tanzimat Dönemi, gerek siyasi gerekse kültürel hayatımızda dikkate değer değişimlerin miladı olarak kabul edilmektedir. Siyasî tanzimattan daha önce varlığını hissettiren edebî tanzimatla birlikte, batıdan alınan türlerden biri de tiyatrodur. Bu dönemde hem sanat açısından hem de fayda ve eğitime fonksiyonları göz önünde bulundurulduğunda tiyatro, büyük bir önem kazanmıştır. Tiyatro türünün yadigarı olmadan kabul görmesinde, halkın daha önceden meddah, karagöz ve ortaoyunu vasıtasıyla bir güldürü geleneğine sahip olması etkilidir

Tiyatro, hızlı bir değişimin yaşandığı Tanzimat Dönemi'nde edebiyatımıza giren en önemli yeniliklerden birisidir. Batılı tarzda tiyatro faaliyetleri ilk olarak İstanbul'daki elçiliklerde, Beyoğlu'nda, İzmir'deki konsolosluklarda ve temsil vermek için yurtdışından gelen gezici tiyatrolar toplulukları vasıtasıyla gelişmeye başlamıştır. Bu konuda sarayın ve yöneticilerin de olumlu bir yaklaşım sergilemeleri gelişmeleri daha da hızlandırmıştır. Örneğin, Sultan Abdülmecid ve Sultan Abdülaziz'in sık sık saray dışındaki tiyatrolara gittiklerini, böyle gecelerde Beyoğlu'nun baştan aşağı donandığını kaynaklar bildirmektedir. Sultan Abdülhamit ise saray dışındaki tiyatrolara gitmemiş olmakla beraber, 1899'da Yıldız Sarayı'nda bir tiyatro yaptırmıştır. Yabancı topluluklar, yerli ve yabancı sanatçılar Dolmabahçe ve Yıldız saray tiyatrolarında gösteriler düzenlemiş, temsil vermişlerdir.³ Padşahların yanı sıra pek çok devlet adamı da bu konuda özel olarak çaba sarfetmişlerdir. Nitekim; Ziya Paşa Adana Valiliği, Ahmet Vefik Paşa Bursa Valiliği ve Ali Bey Trabzon Valiliği sırasında yaptıkları hizmetlerle tiyatronun gelişmesine önemli katkılar sağlamışlardır.

Batılı anlamda tiyatronun ülkemizde yerleşmesine yardımcı olan diğer unsur yabancı-özellikle de ermeni-oyuncuların verdiği temsiller, opera ve sirk gösterileridir. Tiyatro faaliyetleri için Gedik Paşa tiyatrosunu kullanan Güllü Agop, bu dönemde tiyatronun gelişmesine hizmet eden en önemli isimlerden biridir. Hayatı hakkında fazla bilgiye sahip olmadığımız Güllü Agop, edebiyat tarihimizde modern Türk tiyatrosunun gelişmesindeki hizmetleriyle anılmaktadır. Tiyatronun kamuoyunda tanınmasında ve halkın tiyatroya alıştırılmasında onun çabaları önemli ölçüde etkili olmuştur. Bu başarısından dolayı 1870 yılında hükümet Güllü Agop'a İstanbul'da Türkçe temsil vermek için on yıllık tekel imtiyazı vermiştir. Güllü Agop yönetimindeki Osmanlı Tiyatrosu, sağladığı faydalara karşılık, temsillerde çoğunlukla Ermeni oyuncuların rol alması Türkçe'nin kullanımı hususunda bir takım aksaklıkların doğmasına sebep olmuştur.

Tiyatro türünün yaygınlık kazanması; tiyatronun bir sanat olarak ele alınması, tiyatro eğitimine önem verilmesi, oyun yazarlığının geliştirilmesi ve Türk kadınının sahneye çıkması gibi konuları da beraberinde getirmiştir. Beyoğlu'nda ilk tiyatroların açıldığı dönemde, Ermeni sanatçılar ön planda yer almış, onlarla birlikte, Ahmet Necip, Küçük İsmail, Abdürrezzak (Abdi), Kavuklu Hamdi, Ahmet Fehim gibi Türk oyuncular da rol almaya başlamıştır. Kadınlara ait roller de Ermeni kadın oyuncular tarafından canlandırılmaktadır.

Tanzimat'tan önce de bizde tiyatro türüne karşılık gelen bir takım faaliyetler varsa da, batılı anlamda tiyatro 19. yüzyılda özellikle de 1839'dan sonra gelişmeye başlar. Kaynakların verdiği bilgilere göre tiyatro tarihimizde rastlanan ilk telif eser, "Kefşer Ahmet" adlı üç

Türkler, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

perdelik komedidir. Eserin sonunda "kerebe el-fakîr İskerleç" ifadesi yer alıyorsa da, bu ismin yazara mı yoksa istinsah eden kişiye mi ait olduğu konusunda net bir bilgi yoktur. Bu eserin ardından yazılan, "Hikâye-i İbrahim Paşa ve İbrahim Gülşeni" ve "Şâir Evlenmesi" gibi oyunlarla Türk tiyatrosu yazılı metinlerle gelişmeye başlamıştır. Âli Bey, Nâmık Kemal, Manastırlı Mehmet Rifat, Hasan Bedrettin Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Ali Haydar Bey, gibi yazarlar verdikleri eserlerle, bir yandan zengin bir repertuar oluştururken, bir yandan da dramatik edebiyatın gelişmesine hizmet etmişlerdir.

Türk tiyatro edebiyatının gelişmesinde en etkin rol oynayan devlet adamı ve sanatçılarımızın başında hiç şüphesiz, Ahmet Vefik Paşa gelmektedir. Çok yönlü bir insan olan Ahmet Vefik Paşa, kişiliğindeki renkliliği verdiği eserlere de yansıtmıştır. Sahip olduğu derin kültür ve küçük yaştan itibaren tanıştığı fikri ve edebî muhitler onun ufkunu genişletmiş, başta dil, tarih, tiyatro olmak üzere pek çok sahada eserler vermiştir. Doğu ve Batı dillerinden çoğunu bilmesi başarılı tercüme yapmasına yardımcı olmuş, bu sayede edebiyatımıza nadide eserler kazandırmıştır. Fevziye Abdullah Tansel,

Vefik Paşa'nın eserleriyle edebiyatımızda ne derece önemli bir yere sahip olduğunu şu cümlelerle özetlemektedir: "Abdulhak Hamid'in 'Türkiye'de Moliere idi' dediği Vefik Paşa, Avrupaî tiyatro edebiyatımız için tercüme ve birer şaheser sayılan adapteleri ile sağlam bir temel atmamakla kalmamıştır; memleketimizde ilk salname onun tarafından tertip edildiği gibi, Şecere-i Türkî tercümesi ile tarihî Türkçülük yolunda ilk adımı atan, Anadolu Türkçesinin ilk lügatını, kendinden sonrakiler için senelerce örnek teşkil eden Avrupaî tarzda ilk defa tarih ders kitabı yazan da Ahmet Vefik Paşa'dır."⁴

Ahmet Vefik Paşa'nın Türk tiyatrosunda sahip olduğu başarı adapte ve tercüme yoluyla dilimize aktardığı Molière külliyyatıdır. 1869'dan itibaren başladığı bu çalışmanın ilk ürünü olarak "Zor Nikahı"nı adapte etmiş ve bu eser Matbaa-i Âmire'de basılmıştır. Aynı sene içerisinde "Yorgaki Dandini" ve "Zoraki Tabip" adlı eserler Osmanlı Tiyatrosu'nda temsil edilmiştir. Vefik Paşa'nın Moliere külliyyatından tercüme ve adapte ettiği eserler şunlardır:

Tercüme Edilenler:

Savruk
İnfîâl-i Aşk
Dudukuşları
Kocalar Mektebi
Kadınlar Mektebi
Tartüf

Adapte Edilenler:

Zor Nikahı
Zorâki Tabip
Tabib-i Aşk
Merâkî
Azarya
Dekbazlık
Don Civanı
Adamcıl
Yorgaki Dandini
Okumuş Kadınlar

Ahmet Vefik Paşa, Molière'in dışında başta tiyatro eserleri de çevirmiştir. Ancak bu eserlerin hemen hemen

Temâşâhâne-i
Osmanî kumpanyasının başlığı

hepsi kaybolmuştur. Sadece L. Thiboust ile E. Lehmann'ın LeTueur de Lions'undan "Arslan Avcıları yahud Hak yerini Bulur" adı ile çevirdiği iki perdelik komedi basılabilmektedir. (1303/1886) Mustafa Nihat Özön, Molière külliyyatının ikinci cildine bazı sayfaları karışmış olan bir "Hernani Tercümesi"nden bahsetmiştir.⁵Ancak bu tercümenin bugüne kadar diğer sayfalarına rastlanmamıştır. "Bursa Valiliği sırasında kendisi ile görüşen Edmond Dutemple, seyahatnamesinde Ahmet Vefik Paşa'nın Shakespeare'den isimleriyle birlikte bazı tercümele yaptığını haber verdiği gibi, La Grande Encyclopedie'de Shakespeare'den başka Schiller'den de tercümele bulunduğundan bahseder. Ahmet Fehim de Ahmet Vefik'in Schiller'den manzum olarak yaptığı ve Alman velihahtı Wilhelm'in Bursa'yı ziyareti şerefine kendilerinin de oynadıkları "Haydutlar" Tercümesini haber vermektedir.⁶ Ancak bu tercümelelerin metinleri ortada yoktur. Bunların dışında Ahmet Vefik Paşa'nın "Oyuncuya Bir Oyun" adıyla hazırladığı oyunlarının varlığı bilinmekle beraber bunlar da baş aktör Fasülyeciyan'ın Mısır'da ölümüyle birlikte ortadan yok olmuştur.

Ahmet Vefik Paşa'nın tiyatroya ilgi duyması Fransa'da kaldığı dönemde karşılaştığı kişiler, aldığı eğitim, okuduğu kitaplar ve orada seyrettiği tiyatro eserlerinin etkisiyle olmuştur. Münevver bir ailenin çocuğu olarak yeniliğe açık bir anlayışla yetişen Vefik Paşa, hayatında karşılaştığı her durumu kendisini geliştirmek için kullanmasını bilmıştır. Onun tiyatroya olan ilgisi kendisine olduğu kadar Tanzimat Dönemi'nin sosyal ve edebî yönede ki gelişimine de çok önemli katkılar sağlamıştır.

1834 senesinde babasının Reşit Paşa'yla birlikte Paris'e gönderilmesi üzerine Saint-Louis Lisesi'nde öğrenim görme fırsatı bulan Vefik Paşa burada Fransızca öğrenmenin yanı sıra Latincesini de ilerletmiş, büyük Fransız klasikleriyle özellikle de Molière'in eserleriyle tanışmıştır. Bu tecrübeden sonra 1860 yılında bir lise talebesi olarak gittiği Paris'e, yıllar sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun sefiri olarak gönderilmiştir. Eskiden babasıyla hiç kaçırmadıkları Comedie Française'in gösterilerini yeni versiyonlarıyla seyretmeye devam etmiştir. Sahip olduğu yüksek kültür ve sanat aşkı, sefareti fikir, sanat ve siyaset adamlarının toplantılar yaptığı bir yer haline getirmiştir. Aldığı vazifelerden sürekli azledilerek farklı görevlere getirilmesi devletin pek çok kademesinde çalışmasına sebep olmuştur. Ancak son olarak atandığı Anadolu Sağ Kol Ciheti Müfettişliğinden azledildikten sonra uzun yıllar açıkta kalan Vefik Paşa bu yıllarda kendisini ilmi, edebî ve fikrî çalışmalara vermiştir. Dil ve tarih konusundaki eserleriyle, Telemaque, Mikromegas ve Molière tercümeleleri bu dönemin ürünleridir.

Türkler, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

1871 yılında Mahmut Nedim Paşa'nın sadâreti zamanında Rüsûmat Emîni olarak göreve başlayan Vefik Paşa 1878 yılında çeşitli vazifeler almış ve bu yıl içerisinde en üst noktaya kadar ulaşmış, son olarak da Hüdâvendigâr (Bursa) Valiliği'ne tayin olmuştur. Bursa Valiliği onun tiyatroyla her yönden ilgilendiği mekân olmuştur. Bursa Tiyatrosunu kurması ve Molière'den tercüme ve adapte ettiği oyunları bu tiyatronun sahnesinde oynatması valilik yıllarına rastlar. Onun Bursa'da görev yaptığı yıllar tiyatro edebiyatımız için büyük kazançlar sağlamıştır.

Ahmet Vefik Paşa bu döneme kadar siyasî görevler için bulunduğu Paris ve Tahran elçiliklerinde doğu ve batı dillerini iyi bir şekilde öğrenme imkanı bulmuştur. Encümen-i Dâniş üyeliği esnasında tarihî ve ilmi eserler yazıp lügat hazırlamasına rağmen tiyatroya olan merakı, Bursa'daki zamanının önemli bir bölümünü Molière'nin oyunlarını tercüme ve adapte etmesinde etkili olmuştur.

Vefik Paşa'dan önce de tiyatro ile ilgili çalışmalar mevcuttu. Ancak bu çalışmalar duraklama

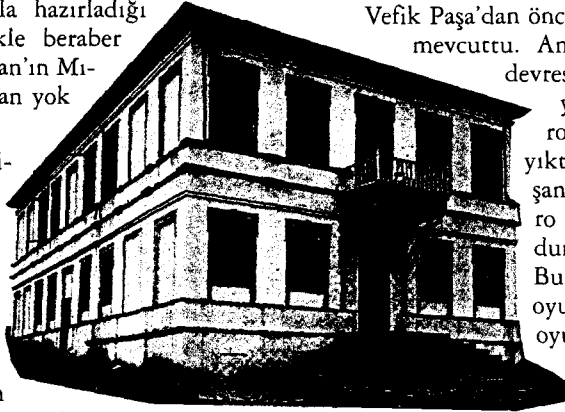
devresine girmiştir. İstanbul'da faaliyet gösteren Gedik Paşa Tiyatrosu II. Abdulhamit'in emriyle yıkıtıldığı için bu tiyatrodaki çalışan pek çok Türk ve Ermeni tiyatro oyuncusu işsiz kalmışlardı. Bu durum üzerine Ahmet Vefik Paşa Bursa'da bir tiyatro yaptırarak bu oyuncuların himayesine aldı. Bu oyuncuların başında Fasülyeciyan görevlendirildi. "Bursa Tiyatrosu, Fasülyeciyan efendinin rejisörlüğü altında teşekkül

eden heyete parasız kiralandı. Kira olarak

tiyatro heyeti, memleket hastahanesi menfaatine, yılda iki defa temsil vermeyi taahhüt ediyordu.⁷ Temâşa hayatına girdikten sonra adeta bir rejisör gibi hareket eden Vefik Paşa sahnenin dekorundan, oyunların provasına kadar her konuyla yakından ilgilenmiştir. Paşa, oyunlarla ve oyuncularla o derece ilgilenmiştir ki adeta bir hoca edâsiyla eserlerin provasında hazır bulunup gevşeklik gösteren oyuncuları azarlamaktan çekinmemiştir.

Hatıralarına, hayatına ve sanatına ait bilgileri bir deftere yazan orta oyunu sanatkarı Küçük İsmail Efendi şu bilgileri vermektedir: "Ahmet Vefik Paşa, hükümet civarındaki gazinoyu Gurebâ Hastahanesi nâmına tiyatroya çevirdi, bize piyesler vererek provalara başlattı, her provada mutlaka bulunurdu, hiç unutmam "Zor Nikahi" piyesinde Holas'a kızdı, yerinden kalkarak bir tokat attı. O gece piyesi fevkalâde oynadık, Holas da çok iyi muvaffak oldu. Oyundan sonra Holas'ı locasına davet ederek on altın hediye etti"⁸ Vefik Paşa'nın tiyatroyla ilgili bu kadar fazla ilgilenmesi birtakım kuşuklara sebep olduğu için saraydan gelen bir emirle valilikten çekilerek tekrar İstanbul'a yerleşmek zorunda kalmıştır.

Ahmet Vefik Paşa'nın asıl başarısı Molière gibi usta bir sanatkarın eserlerini Türkçe olarak oynatmasıdır.

Konya, Tiyatro binası

Eserleri dilimize çevirirken, sahip olduğu geniş dil bilgisi ve azınlıkları yakından tanınması oyunların başarı kazanmasında çok etkili olmuştur. Onun tiyatro hayatına etki eden iki mekân Paris ve Bursa'dır. Paris, tiyatro kültürünün ilk tohumlarının atıldığı yer olup, Bursa da bu tohumları yetiştirdiği muhit olmuştur. Bursa Valiliği, şehrin düzeni açısından faydalı olduğu gibi, başta Molière Külliyyatı olmak üzere kültür hayatımıza da pek çok kazanımlara vesile olmuştur.

Ahmet Vefik Paşa'nın, elimizde bulunan oyunlarının hepsi Molière'den adapte ve tercüme yoluyla tiyatromuza kazandırılmıştır. Tiyatro külliyyatında yer alan oyunların tamamının kaynağı yabancıdır. Bu oyunların o dönem Türk toplum yapısına uygun olanları kendi tiyatro anlayışına göre adapte etmiş, uymayanları ise Molière'den aynen tercüme etmiştir. Adapte ettiği eserlerde bile ayrıca vak'a icat etmesine gerek kalmamış, asıl konu üzerinde -zorunlu değişikliklerin dışında- bir değişiklik yapmamıştır. Molière'i ve eserlerini Fransa'da kaldığı yıllarda daha iyi tanıma fırsatı bulan Vefik Paşa'nın kendi karakteri ve sanat anlayışıyla Molière'in gülünç kişiler ve vak'a icat etme yönü arasındaki benzerlik, ona yakınlaşmasında etkili olmuştur.

Tiyatro alanındaki ilk eserini Molière'den adapte ederek "Zor Nikahı" adıyla edebiyatımıza kazandıran Ahmet Vefik Paşa'nın geçiş dönemindeki ikilemeden etkilenmemesi mümkün değildi. Her ne kadar klasik Batı komedyası tarzında eserler vücuda getirmeyi amaçlamışsa da, yazmış olduğu eserlerin geleneksel seyirlik oyunlarımızdan izler taşıması kazanılmazdı. Çünkü halk arasında yerleşmiş olan bir temaşa geleneği varken, bu geleneğin oldukça dışında eserler yazması döneminde bu derece kabul görmesine engel olabilirdi. Öncelikle halkı tiyatroya alıştırmak ve onlara bir tiyatro zevki aşlamak amacıyla başladığı çalışmaların yadırganmaması için, alışlagelmiş temâşâ anlayışının dışına pek çıkmamıştır.

Özellikle Tanzimat Dönemi'nde komedyayla tanışan Türk seyircisinin bu türü kolayca benimsemesini, daha önceden meddah dinlemeye, karagöz ve ortaoyunu seyretmeye alışık olmasına bağlayabiliriz. Batı tiyatrosu anlayışıyla yazılan ilk oyunlardaki konuların ve kişilerin ortaoyunundaki konu ve tiplerle benzerlik göstermesi de geleneksel seyirlik oyunlarımızın Avrupaî Türk tiyatrosuna kaynaklık ettiğini göstermektedir. "Klasik bir Batı yazarının ülkemizde kendini kabul ettirmesinin özel bir anlamı vardır. Çünkü ülkemizde Batı tiyatrosunun benimsenmesinden çok daha önce yerleşmiş bir güldürü geleneği bulunmaktadır."⁹ Vefik Paşa, Ahmet Mithat Efendi'nin Türk hikayeciliğinde üstlendiği öğretme

Türkler, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara

misyonunu tiyatro sahasında üstlendiği için tercüme ve adaptasyon için seçtiği eserlerin, halkın daha önceleri izlediği oyunlarla paralellik göstermesine dikkat etmiştir. Bu tutum, eserlerinin döneminde yadırganmadan izlenmesine yardımcı olduğu gibi, günümüzde hala canlılığını korumasını sağlamıştır.

Vefik Paşa'nın başarısı kendi tiyatro anlayışına kaynaklık eden Batı tiyatrosuyla geleneksel seyirlik oyunlarımızı kaynaştırabilmesidir. Oyunlarda, kişilerin kapı sesi yerine "tak tak tak" şeklinde zil sesi için de "çing çing drelin drelin" şeklinde taklidî sesler kullanmaları ve "hu, yahu" gibi nidalarla birbirlerine seslenmeleri bu durumun en bariz örnekleridir. Vefik Paşa'nın oyunlarında dekor unsuruna fazla yer verilmemesi ve olayların geçtiği mekân olarak daha çok fiziksel anlamda açık mekânların tercih edilmesi de ortaoyunu geleneğinin devamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Dekor genellikle itibardır. Konuşmalardan elde ettiğimiz ipuçlarıyla mekânı canlandırabiliyoruz. Oyunda herhangi bir fonksiyonu olmayan dekoratif unsurlara yer verilmemiştir.

Ahmet Vefik Paşa oyunlarında kendi fikirlerini hayata geçirme imkanı bulmuştur. Toplumsal konular çerçevesinde dönemin en çok tenkit edilen konularına oyunlarında yer vermiş, kendi bakış açısını ve fikirlerini tematik değerleri temsil eden oyun kişilerinin ağzından söyleterek oyunlarının öğretme ve fayda verme fonksiyonlarını

ön plana çıkarmıştır. Olayların seyri içerisinde güldürü unsurunu en uygun yerlerde kullanarak, komedyanın güldürürken eğitime ilkesine uygun eserler yazmıştır. Bu yüzden oyunlarındaki çatışmaların tamamı tenkit edilen düşünceyle olması gereken düşünce arasında yaşanmaktadır. "Tartüf" ve "Don Civanı" adlı oyunlarda da dinî değerlerin hafife alınmasının eleştirisi yapılırken bir taraftan da din adamların tenkidinin o dönemde bizim insanlarımızın şahsında temsil ettirilmesi uygun görülmediği için bu eserler tercüme etme yoluna gidilmiştir.

Ahmet Vefik Paşa, yazdığı bütün eserlerde, sade dil anlayışına bağlı kalmıştır. Halk diline yaklaşma çabalarının daha yoğun olduğu tiyatro eserlerinde atasözü, deyim ve halk söyleyişlerine geniş ölçüde yer vermesi onun dil anlayışının bir sonucudur. Adapte ettiği oyunlarda dili başarılı bir şekilde kullanmış, kelimelerin Fransızca karşılığında görülen komik etkiyi Türkçede de yakalayarak şahsî üslûbunu ortaya koymuştur. Ahmet Vefik Paşa'nın siyasi kimliğinin en önemli yararlılığı tiyatro sahasında olmuştur. O, tiyatronun Türkiye'de bir oyun ve sanat olarak uygulanmasına büyük önem verdiği gibi, tiyatro edebiyatımızın kuruluş ve gelişme aşamasında da önemli bir yol gösterici olmuştur.

Tiyatro oyununda Yeniçeriler

DİPNOTLAR

- 1 Niyazi, Akı, XIX. Yüzyıl Türk Tiyatrosu Tarihi, Atatürk Üniv. Yay., Ank. 1963, s. 15-16.
- 2 Metin And, "Başlangıcından Günümüze Türk Tiyatrosuna Toplu Bakış", *Littera*, (Haz: Cengiz Ertem) 1990, s. 49.
- 3 Metin And, *Tanzimat ve İstibdat Döneminde Türk Tiyatrosu (1839-1908)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara 1972, s. 26.
- 4 Fevziye Abdullah Tansel, Ahmet Vefik Paşa'nın Şahsiyetinin Teşekkülü, Hususi Hayatı ve Muhtelif Karakterleri, *Bellekten*, TTK Yay., C. XX VII, No: 109, s. 144-145.
- 5 Mustafa Nihat Özön, *Ahmet Vefik Paşa ve Ernani Tercümesi*, Kalem, nr 2, 15Nisan 1978, s. 54.
- 6 Ömer Faruk Akün, a.g.y., s. 157.
- 7 Lütfi. Ay, Bursa "Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu"nun Açılışı Münasebetiyle-Ahmet Vefik Paşa-, s. 28.
- 8 Cevdet Kudret, *Ortaoyunu*, İş Bank, Yay., Ank. 1973, s. 112.
- 9 Sevda Şener, "Moliere ve Türk Komedyası", *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*", s. 5., Ankara 1974, s. 27.